

ANDRZEJ RYCKOWSKI

INSTYTUT SOCJOLOGII

UNIwersytet w Białymstoku

SŁUCHALNOŚĆ PROGRAMÓW DLA MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH EMITOWANYCH PRZEZ POLSKIE RADIO BIAŁYSTOK NA PODSTAWIE BADAŃ AUDYTORIUM RADIOWEGO INSTYTUTU MILLWARD BROWN SMG/KRC

SŁOWA KLUCZOWE: mniejszości narodowe, misja radia publicznego, słuchalność, radiofonia publiczna, Radio Track

Obowiązująca od prawie dwudziestu lat, wielokrotnie nowelizowana, ustawa o radiofonii i telewizji¹ podzieliła rynek radiowy w Polsce na trzy podstawowe części: radiofonię publiczną, komercyjną i katolicką [Jędrzejewski, 1997: 94]. Rozgłośnie katolickie legalnie rozpoczęły nadawanie programów już w maju 1989 roku. Do chwili rozpoczęcia pierwszego procesu koncesyjnego minister łączności² wydał 31 zezwoleń dla nadawców diecezjalnych i parafialnych. Po procesach koncesyjnych (od 1996 roku) w Polsce nadają 42 stacje diecezjalne, 2 parafialne i 2 zakonne [Kubaszewska, Hermanowski, 2008: 71]. tworzą wspólnie dość silną grupę, jednak bez wspólnych płaszczyzn działania programowego i marketingowego, w większości posiadają natomiast status nadawców społecznych³.

¹ Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, Dz. U. 1003 nr 7 poz. 34.

² Przed wejściem w życie Ustawy o radiofonii i telewizji od 1989 do 1993 roku zezwolenia na nadawanie wydawał minister łączności, od 1993 roku jest to domena Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.

³ Status, jaki Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji może przyznać instytucji emitującej na terytorium Polski program radiowy lub telewizyjny, spełniającej warunki określone w Ustawie o radiofonii i telewizji. Nadawca społeczny jest zwolniony z opłaty za udzielenie przez KRRiT koncesji i jej ponawianie na nadawanie programu. W 1993 roku status nadawcy społecznego, jako pierwszy podmiot prawny w Polsce uzyskało po wielu sporach i dyskusjach w Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji należące do Warszawskiej Prowincji Redemptorystów Radio Maryja na wniosek Ryszarda Bendera.

Nadawców komercyjnych można zdefiniować, jako: podmioty gospodarcze opierające swoją działalność na zasadach rachunku ekonomicznego. Inaczej mówiąc, brak zysków jest równoznaczny z opuszczeniem przez nich rynku (tak, jak w przypadku nieistniejącego już Radia Bit w Białymstoku), czy wykupienia udziałów przez innego nadawcę (jak w przypadku łomżyńskiego Radia BAB obecne w grupie RMF FM). Pierwsza komercyjna stacja radiowa, która złamała monopol radia państwowego, rozpoczęła emisję swego programu 15 stycznia 1990 roku – było to Radio Fun Małopolska, aktualnie RMF FM [Kubaszewska, Hermanowski, 2008: 61]. Obecnie w Polsce nadaje ponad 200 komercyjnych stacji radiowych o zasięgu lokalnym, regionalnym, ponadregionalnym i ogólnopolskim.

Nadawcy publiczni stanowią natomiast grupę, która przed 1989 rokiem posiadała państwową wyłączność na emitowanie programów radiowych⁴. Stanowią ją 4 programy ogólnopolskie Polskiego Radia (Jedynka, Dwójka, Trójka i Czwórka) oraz 17 rozgłośni regionalnych emitujących swój program na obszary zbliżone zasięgiem do granic województw według podziału administracyjnego kraju⁵.

Każdy nadawca w Polsce, zarówno radiowy jak i telewizyjny zobowiązany jest do wywiązywania się z obowiązków koncesyjnych. W przypadku stwierdzenia uchybień, organ kontrolny, czyli Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, może nałożyć na nadawcę karę, bądź w ostateczności uchylić pozwolenie na emisję programów radiowych bądź telewizyjnych⁶. Zapisy koncesyjne dotyczą przede wszystkim procentowego udziału określonej tematyki w nadawanym programie, jak również proporcji pomiędzy zawartością słowa, muzyki i reklam.

Radiofonia publiczna posiada jednak, poza koncesyjnymi, dodatkowe obowiązki – zgodnie z intencją ustawodawcy musi realizować tzw. misję publiczną.

⁴ Szerzej o podziale stacji radiowych ze względu na sposób finansowania, zasięg nadawania i pełnione funkcje w R. McLeish, *Produkcja radiowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 16-18.

⁵ Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, Dz. U. 1003 nr 7 poz. 34, rozdz. 4.

⁶ Jedną z ostatnich decyzji KRRiT było nałożenie kary w wysokości 300 tysięcy złotych na TVN. Stacja została ukarana za złamanie przepisów Ustawy o radiofonii i telewizji w zakresie ochrony małoletnich, do którego doszło w programie *Rozmowy w toku*. Audycja została skontrolowana po licznych skargach napływających od widzów. TVN odwołała się od decyzji w sądzie. Do naruszenia doszło 4 października 2010 r. W ostatnim czasie KRRiT wezwała również Radio Maryja do zaniechania emisji audycji, które mogą zawierać treści dyskryminujące ze względu na narodowość. Tym samym KRRiT uznała skargę słuchacza, która dotyczyła m.in. nadanego w marcu 2011 r. wywiadu z prezesem USOPAŁ Janem Kobylańskim.

Można ją zdefiniować, jako nadawanie na zasadach określonych w ustawie, całemu społeczeństwu i poszczególnym jego częściami, zróżnicowanych programów i innych usług w zakresie informacji, publicystyki, kultury, rozrywki, edukacji i sportu, cechujące się pluralizmem, bezstronnością, wyważeniem i niezależnością oraz innowacyjnością, wysoką jakością i integralnością przekazu⁷. Jak trafnie podsumowuje to Lord Puttnam: „(...) misja nadawcy publicznego polega na tym, by dostarczał każdemu coś dla niego, dbając jednocześnie o to, by docierać do wszystkich” [za: Jakubowicz, 2007: 75].

Elementarną funkcją publicznych instytucji radiowych i telewizyjnych, poprzez którą prowadzą swoją podstawową działalność, jest „tworzenie i rozpowszechnianie ogólnokrajowych i regionalnych programów radiowych i telewizyjnych”⁸. Popieranie twórczości artystycznej, literackiej, naukowej oraz działalności oświatowej [Strykowski, 1996: 24-26] jest kolejną funkcją wykonywaną przez tego rodzaju media⁹. Służenie rozwojowi kultury, nauki i oświaty, jak mówi ustawodawca, musi odbywać się ze szczególnym podkreśleniem polskiego dorobku intelektualnego i artystycznego, ma także stymulować jego rozwój. Media publiczne mają również obowiązek przygotowywania programów edukacyjno-oświatowych z myślą o środowiskach polonijnych oraz Polakach za granicą oraz udostępnianie tych programów zainteresowanym. Działalność taka ma na celu utrzymywanie więzi z Polakami, którzy znaleźli się poza krajem. Z tą kwestią pośrednio wiąże się inna funkcja publicznych mass mediów, mianowicie tworzenie i rozpowszechnianie programów dla odbiorców za granicą w języku polskim i w innych językach¹⁰. Ponadto publiczne środki komunikowania się masowego zobligowane są do respektowania chrześcijańskiego systemu wartości oraz uniwersalnych zasad etyki, służenia umacnianiu rodziny, popierania zwalczania patologii społecznych, w szczególności alkoholizmu i narkomanii. Ich kolejną funkcją jest „uwzględnianie potrzeb mniejszości narodowych i grup etnicznych”¹¹. Realizacja tego postulatu wymaga stworzenia najliczniejszym mniejszościom narodowym warunków dla prezentowania własnego języka, dorobku kulturalnego i stanowiska politycznego tak, jak ma to miejsce w przypadku produkcji na potrzeby Polonii.

⁷ Status, zadania i finansowanie nadawców publicznych, <http://www.krrit.gov.pl>, z dnia 13.05.2011.

⁸ Ustawa o radiofonii i telewizji z dn. 29.12.1992r., Dz. U. 93.7.34, art. 21.

⁹ Ustawa o radiofonii i telewizji z dn. 29.12.1992 r., Dz.U. 93.7.34, art. 21.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

Rysunek 1. Misja mediów publicznych

Źródło: podaję za: K. Jakubowicz, *Media publiczne. Początek końca czy nowy początek*, s. 157

Jak pisze Jerzy Muszyński, pierwszy prezes Radia Białostok po przemianach systemowych,

„Struktura zamieszkania mniejszości narodowych w Polsce jest taka, że w sposób naturalny programy dla mniejszości narodowych znalazły się tylko w rozgłośniach regionalnych. Jedynie diaspora ukraińska jest szerzej rozproszona, natomiast reszta mniejszości mieszka w dość zwartych skupiskach” [Muszyński, 2002: 29].

Bezpośrednio potwierdzają to oferty programowe poszczególnych Rozgłośni Regionalnych Polskiego Radia. Wszystkie te stacje, w których zasięgu nadawania, istnieją skupiska mniejszości narodowych, emitują programy skierowane do nich. Audycje te są zwykle realizowane w języku danej mniejszości.

Z danych Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji wynika, że programy dla mniejszości narodowych emitują:

- Radio Gdańsk (audycje w języku kaszubskim);
- Radio Koszalin (audycje w języku romskim, ukraińskim i kaszubskim);
- Radio Szczecin (audycje w języku ukraińskim i niemieckim);
- Radio Wrocław (audycje w języku ukraińskim);
- Radio Rzeszów (audycje w języku ukraińskim);
- Radio Kraków (audycje w języku ukraińskim);
- Radio Katowice (audycje w języku niemieckim);
- Radio Opole (audycje w języku niemieckim);

- Radio Olsztyn (audycje w języku niemieckim i ukraińskim)
- Radio Białystok (audycje w języku białoruskim, ukraińskim i litewskim¹²).

W większości przypadków programy adresowane do mniejszości narodowych emitowane przez anteny regionalne Polskiego Radia mają charakter rotacyjny (pojawiają się raz w tygodniu, miesiącu, ponieważ jest taki obowiązek). Wyjątkowe pod tym względem jest Radio Białystok, które umieściło je w swojej ramówce, jako stały element programu [Hausner, 2001: 20]. Od momentu wprowadzenia 24-ogodzinnego programu, tj. od 1 lipca 1993 roku, audycje dla mniejszości narodowych są obecne w ramówce stacji od poniedziałku do piątku między 18.30 a 19.00¹³.

Tabela 1. Struktura gatunkowa programów Rozgłośni Regionalnych Polskiego Radia (RR PR) w 2010 roku

	Informacja	Publicystyka	Edukacja i poradnictwo	Religia	Literackie formy udratymatyzowane	Rozrywka	Sport	Dla dzieci i młodzieży	Dla mniejszości	Inne
RR PR	odsetek rocznego czasu emisji									
Białystok	14,4%	8,6%	5,9%	0,8%	3,5%	1,6%	2,1%	4,3%	3,3%	0,0%
Bydgoszcz	8,7%	11,5%	6,6%	1,0%	4,0%	0,4%	3,7%	8,2%	0,0%	0,0%
Gdańsk	14,9%	5,1%	4,0%	0,4%	1,2%	0,4%	1,9%	0,6%	1,1%	0,2%
Katowice	18,3%	7,9%	9,2%	1,3%	1,9%	0,6%	2,7%	1,1%	0,5%	0,3%
Kielce	14,7%	4,9%	4,8%	0,6%	1,2%	0,6%	3,9%	0,6%	0,0%	0,0%
Koszalin	14,0%	5,7%	3,6%	0,8%	2,4%	0,7%	1,6%	0,9%	1,2%	0,0%
Kraków	10,3%	13,5%	3,8%	0,3%	1,4%	0,3%	2,9%	0,4%	1,1%	0,0%

¹² *Mniejszości w rozgłośniach*, archiwum Polskiego Radia Białystok, s. 1.

¹³ Wyjątek stanowiła ramówka „jesienna”, która weszła w życie we wrześniu 2009 roku, programy te zostały przeniesione na 19.30, jednak po spotkaniu z przedstawicielami mniejszości narodowych w lutym 2010 wróciły na dotychczasowe miejsce.

Lublin	11,7%	6,5%	9,0%	0,8%	2,4%	1,0%	2,3%	0,5%	0,0%	0,0%
Łódź	11,6%	9,7%	7,9%	0,3%	2,6%	2,1%	2,9%	0,4%	0,1%	1,2%
Olsztyn	12,6%	7,2%	4,9%	1,0%	2,2%	2,0%	3,5%	0,8%	0,5%	0,0%
Opole	13,9%	28,8%	10,0%	0,6%	1,2%	1,5%	2,1%	0,2%	1,2%	0,0%
Poznań	11,5%	6,0%	4,5%	0,4%	1,3%	1,1%	3,1%	1,8%	0,0%	0,0%
Rzeszów	14,7%	10,3%	6,5%	0,7%	2,6%	2,3%	3,9%	0,4%	1,8%	0,3%
Szczecin	14,6%	8,2%	10,8%	0,5%	2,6%	2,1%	1,5%	1,2%	0,7%	0,0%
Warszawa	14,0%	12,6%	2,6%	1,0%	1,2%	1,3%	0,7%	0,0%	0,0%	0,3%
Wrocław	10,8%	12,6%	2,6%	0,1%	0,2%	3,4%	3,0%	0,0%	0,3%	0,0%
ZielonaGóra	12,6%	10,1%	3,1%	0,5%	1,4%	1,8%	3,9%	0,4%	0,0%	1,3%
Średnio	13,1%	10,0%	5,9%	0,7%	2,0%	1,4%	2,7%	1,3%	0,7%	0,2%

Źródło: KRRiT, marzec 2011 r.

Jak wynika w powyższej tabeli, Radio Białystok jest rozgłośnia, która w ciągu roku w swoim programie poświęca najwięcej, bo 3,3% całego czasu antenowego, na programy adresowane do mniejszości narodowej. W ciągu 2010 roku PRB wyemitowało 286 godzin programów w językach narodowych, z czego 180 godzin w języku białoruskim, 53 godziny w języku ukraińskim i tyle samo w języku litewskim¹⁴. Ponadto, Radio Białystok nadaje program dotyczący problemów pogranicza *Na pograniczu* w wymiarze 25 minut tygodniowo w języku polskim. W 2012 roku rozgłośnia zamierza utrzymać taki sam wymiar audycji dla mniejszości narodowych¹⁵. Historia tych programów zaczęła się w 1958 roku. W czerwcu tegoż roku rozgłośnia w Białymstoku rozpoczęła nadawać „Magazyn Białoruski” pod redakcją Macieja Konopackiego. Audycję realizowaną dwa razy w tygodniu w języku białoruskim [Kubicki, 1976: 23]. W 1989 roku „w strukturze Radia Białystok powołano jako jedyną, profesjonalną redakcję programów dla mniejszości narodowych” [Muszyński, 2002: 29]. Jej pierwszym kierownikiem był Stanisław Poznański. W tym czasie

¹⁴ *Sprawozdanie z działalności programowej i wykorzystania środków na realizację misji w 2010 roku*, Biuro Obsługi Programu Polskiego Radia Białystok, s. 4

¹⁵ *Założenia programowe na 2012 rok*, Biuro Obsługi Programu Polskiego Radia Białystok, s. 2

radio emitowało dwa programy dla mniejszości narodowych, w języku białoruskim i litewskim. Na początku lat dziewięćdziesiątych Związek Ukraińców Podlasia wystąpił do stacji z wnioskiem o program w języku ukraińskim – od tamtej pory taki program istnieje [Muszyński, 2002: 29]. Stacja nadaje także, w zależności od liczby zamówień Białoruski Koncert Życzeń (zwykle w sobotę po 18.00), oraz audycje skierowane do odbiorców prawosławnych (w niedzielę rano). Ponadto Polskie Radio Białystok nadaje i będzie nadawać transmisje nabożeństw z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy, a także audycje okolicznościowe (np. koncert kolęd prawosławnych, reportaże i audycje dokumentujące zwyczaje i tradycje związane ze świętami i nie tylko).

Tabela 2. Wykaz programów dla mniejszości narodowych emitowanych przez PRB

Tytuł audycji	Forma	Tematyka	Miejsce w programie
Pad znakam Pahoni	Magazyn	Informacja i mini-publicystyka w języku białoruskim	Pon. – Czw. 18.45 – 19.00 Piątek 18.30 – 19.00
Ukraińska Dumka	Magazyn	Informacja i mini-publicystyka w języku ukraińskim	Pon., Śr. 18.30 – 18.45
Litewski Magazyn Radiowy	Magazyn	Informacja i mini-publicystyka w języku litewskim	Wt., Czw. 18.30 – 18.45

Źródło: Biuro Obsługi Programu Polskiego radia Białystok, marzec 2011

Popularność programów radiowych w Polsce w standardzie przyjętym przez Komitet Badań Radiowych mierzy się poprzez badanie Radio Track. Obejmuje ono swoim zasięgiem polskie stacje radiowe aktualnie nadające w kraju na podstawie przyznanej koncesji. Lista stacji w badaniu jest aktualizowana co miesiąc, na podstawie informacji zawartych w biuletynach Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz przekazanych przez przedstawicieli rynku radiowego¹⁶. Dane w badaniu są zbierane techniką komputerowo wspomaganego wywiadu telefonicznego CATI. Badanie realizowane jest w trybie dziennym. Pozwala to zapewnić wymagane liczebności w poszczególnych dniach tygodnia niezależnie od przyjętego okresu dystrybucji danych. Dla zapewnienia równomiernego rozkładu próby miesięcznej na poszczególne dni tygodnia przyjęto warstwowanie uwzględniające z jednej strony rozkład terytorialny

¹⁶ Stacja musi wystąpić do Komitetu Badań Radiowych bądź Instytutu Millward Brown SMG/KRC z prośbą o objęcie badaniem, w przeciwnym wypadku nie jest na liście stacji badanych. Transgraniczne Radio Racja nadające z Białegostoku nie jest objęte badaniem Radio Track.

a z drugiej termin realizacji badania. Oznacza to określenie kwot realizacyjnych na każdy dzień badania w każdej nadreprezentacji¹⁷.

Próba ma charakter losowy – w wywiadach realizowanych przez telefon stacjonarny respondenci dobierani są w wyniku wielostopniowej procedury obejmującej losowanie gospodarstw domowych (faktycznie losowanie numerów telefonów stacjonarnych), a następnie losowanie respondenta w ramach gospodarstwa domowego. Badanie przebiega z założeniem równomiernej realizacji próby w poszczególnych dniach tygodnia we wszystkich wyodrębnionych obszarach badawczych w skali każdego miesiąca¹⁸. W części komórkowej respondentem jest osoba odbierająca telefon komórkowy – nie występuje tu etap losowania respondenta z gospodarstwa. Próba składa się z dwóch części: pierwsza – stanowi mniej więcej połowę liczebności realizowanej – obejmuje całą populację ludności Polski w wieku 15-75, druga obejmuje mieszkańców miast i aglomeracji stanowiących nadreprezentację. Struktura próby ogólnopolskiej bazuje na danych Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących demografii Polski, najbardziej aktualnych w dniu rozpoczęcia badania. Liczebność próby w poszczególnych warstwach próby ogólnopolskiej odpowiada proporcjom populacyjnym. Każdego miesiąca próba badania liczy 7 000 osób w wieku 15-75 lat¹⁹. Na skutek różnych czynników realizacyjnych (nieobecność osób w trakcie realizacji badania, niepełne pokrycie operatu, odmowy) struktura zrealizowanej próby odbiega od struktury populacji. Aby skompensować losowy charakter doboru próby stosuje się ważenie. W ramach badania Radio Track jest również realizowany panel dzienniczkowy. Wielkość panelu to 7 000 osób w roku. Czas trwania panelu: 4 tygodnie. Od wiosny 2010 roku część badania dzienniczkowego, prowadzonego w ramach badania Radio Track, realizowana jest poprzez Internet²⁰.

Badanie audytorium radia już w 2001 roku zostało zaplanowane jako badanie mono-medialne. Tego rodzaju projekty z powodzeniem realizowane są od wielu lat w innych krajach europejskich. Spośród 42 projektów prowadzonych w 30 krajach europejskich przez ESOMAR, dwanaście to studia poświęcone prawie wyłącznie pomiarowi radia. Wśród nich badanie radia obowiązujące jako standard na rynku niemieckim, prowadzone przez Media Ana-

¹⁷ Opis badania w Soft Report Explorer, programie do analizy danych udostępnianym i dystrybuowanym przez SMG/KRC.

¹⁸ <http://www.radiotrack.pl/index.php/badanie/obadaniu.html>, z dnia 05.05.2011.

¹⁹ Opis badania w Soft Report Explorer.

²⁰ K. Głowiński, *Dzienniczek elektroniczny w ramach Radio Tracka*, <http://www.radiotrack.pl/index.php/kbr/aktualnoci-kbr.html>, z dnia 05.05.2011.

lyse [Menner, 2000: 371]. Badanie Radio Track w początkowym okresie było realizowane za pomocą ankiet *face-to-face*, współcześnie przeprowadzane jest z wykorzystaniem techniki CATI. W celu zachowania ciągłości pomiaru sekwencja pytań w badaniu Radio Track 2001 pozostaje niezmienną i wygląda następująco:

- ustalenie nazw stacji spontanicznie wymienianych przez respondentów;
- zapisanie stacji rozpoznanych przez respondenta wśród odczytanych przez ankietera (listy stacji są wariantowane – w podziale na 49 „starych” województw);
- ustalenie listy stacji, których respondent słuchał w ciągu 7 dni poprzedzających badanie;
- ustalenie faktu słuchania radia w dniu wczorajszym (poprzedzającym badanie);
- ustalenie godziny przebudzenia i godziny zaśnięcia w dniu poprzedzającym badanie;
- odtworzenie przebiegu dnia i miejsc przebywania w dniu poprzedzającym badanie;
- ustalenie podczas jakich czynności i o jakich dokładnie porach respondent słuchał radia oraz których stacji.

Kwestionariusz został przygotowany w taki sposób, aby podczas rozmowy na temat przebiegu dnia odtworzyć jak najdokładniej fakt słuchania radia towarzyszący czynnościom codziennym.

Integralną częścią wywiadu jest zebranie informacji na temat pozycji społeczno-demograficznej respondenta, czyli metryczka. Ze względu na specyfikę wywiadu telefonicznego metryczka jest nieco mniej obszerna, niż zwykle, jednak wszystkie podstawowe zmienne używane do targetowania i analizy struktury słuchaczy są zachowane.

Metodologia gromadzenia danych przez instytut SMG/KRC o audytorium stacji radiowych według schematu *Day After Recall* i za pomocą technologii komputerowego wywiadu wspomaganego CATI została w latach 1997-2000 wszechstronnie przetestowana przez Radio Marketing Service Hamburg. Obecnie stanowi ona standard badań audytorium radiowych na rynku niemieckim.

Pomiar audytorium metodą *Day After Recall* w wydaniu klasycznym polega na odtwarzaniu podczas wywiadu kwestionariuszowego aktywności respondenta w dniu poprzedzającym badanie i na tej podstawie umiejscowienie słuchania radia. Podejście to – rzadko obecnie stosowane w swojej pierwotnej formie – ma swoje korzenie w badaniach nad budżetami czasu. Zmiany wpro-

wadzone we współczesnych badaniach audytoriów radiowych polegają najczęściej na dodaniu do listy pytań dotyczących dziennej aktywności respondentów w różnych porach dnia rozbudowanej listy pytań dotyczących słuchania radia.

Metoda *Day After Recall* jest najpowszechniej stosowaną w Europie techniką badania audytoriów radiowych. Od 2001 roku dane w badaniu Radio Track zbierane są tą metodą głównie przy pomocy wywiadu telefonicznego wspomaganego komputerowo. U podstaw wyboru tej techniki zbierania danych leży przekonanie, że współcześnie można prowadzić badania telefoniczne dla prób reprezentatywnych. W Polsce obserwuje się szybki przyrost liczby gospodarstw domowych wyposażonych w telefon, szczególnie w miastach powyżej 100 tysięcy mieszkańców, gdzie wskaźnik ten przekroczył w drugiej połowie 1999 roku 75%. Poziom ten jest już wystarczający do realizacji badań na reprezentatywnych próbach ludności miejskiej. Badania radiowego audytorium techniką CATI zgodnie z metodologią DAR są prowadzone m.in. w Austrii, Belgii, Danii, Francji, Niemczech, Włoszech, Luksemburgu, Norwegii, Portugalii i Szwecji.

Dane opracowywane przez Instytut SMG/KRC pozwalają na analizowanie kilku standardowych wskaźników słuchalności radia znanych na całym świecie. Są to:

- znajomość spontaniczna (*unprompted recall, unassisted recall*);
- znajomość wspomagana (*assisted recall, prompted recall*);
- zasięg tygodniowy (*weekly reach, weekly cume*);
- zasięg dzienny (*daily reach, daily cume*);
- zasięg w kwadransach (*rating, average quarter of an hour*)
- udział w czasie słuchania (*share, audiencje share*)
- średniczas słuchania (*average time spent listening*)
- audytorium średniego kwadransa (*average quarter hour*).

Poza wyżej wymienionymi, program umożliwia analizę wskaźników pośrednich (jak współsłuchalność pomiędzy stacjami), kreowanie tabel dwuzmiennowych dotyczących struktury społeczno-demograficznej badanego audytorium, a także tworzenie własnych wskaźników.

W ankiecie realizowanej podczas badania nie ma pytań o narodowość, poglądy, wyznawaną wiarę, czy przynależność do mniejszości narodowej bądź etnicznej. Jak zatem zmierzyć popularność audycji kierowanych do mniejszości narodowych na terenie województwa podlaskiego? Przyjęta metodologia badania Radio Track pozwala na analizę wskaźników słuchalności z dokład-

nością do powiatu (zejście do poziomu gminy nie ma większego sensu z racji zbyt małych prób dla takiego warstwowania). Znając miejsca zamieszkania mniejszości narodowych (z dokładnością do powiatu) można analizować tendencje dotyczące słuchalności i popularności tychże programów. Stabilność ramówki Polskiego Radia Białostok w tym obszarze jest tu dodatkowym atutem – audycje dla mniejszości narodowych od wielu lat „tradycyjnie” przypisane są do godzin 18.30 – 19.00.

Polskę zamieszkują przedstawiciele 9 mniejszości narodowych: Białorusini, Czesi, Litwini, Niemcy, Ormianie, Rosjanie, Słowacy, Ukraińcy, Żydzi, i 4 mniejszości etnicznych: Karaimi, Łemkowie, Romowie oraz Tatarzy²¹. Ponadto, tereny województwa pomorskiego zamieszkują Kaszubi, społeczność posługująca się językiem regionalnym (program w języku kaszubskim emitują regionalne Radio Gdańsk (2 godziny i 10 minut w tygodniu) i Radio Koszalin (30 minut tygodniowo)²².

Białorusini to mniejszość narodowa tradycyjnie zamieszkała na południowo-wschodnich terenach województwa podlaskiego. W narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań w 2002 roku, narodowość białoruską zadeklarowało ponad 47 tysięcy obywateli polskich, w tym: w województwie podlaskim nieco ponad 46 tysięcy²³. Największe skupiska obywateli mniejszości białoruskiej znajdują się w południowo-wschodnich powiatach województwa podlaskiego: hajnowskim (39,1% mieszkańców powiatu), bielskim (19,80%), siemiatyckim (3,46 %) oraz białostockim (3,2 %)²⁴.

Litwini to mniejszość narodowa tradycyjnie zamieszkała na północnych terenach województwa podlaskiego. Narodowość litewską w spisie z 2002 roku zadeklarowało blisko 6 tysięcy obywateli polskich, w tym ponad 5 tysięcy w Podlaskiem. Największe skupisko osób należących do mniejszości litewskiej znajduje się na terenie powiatu sejneńskiego w województwie podlaskim. Na jego terenie 21,20% obywateli deklaruje narodowość litewską²⁵.

Ukraińcy, według spisu powszechnego z 2002 roku, zamieszkują w województwach: warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim, podkarpackim, pomorskim, dolnośląskim, podlaskim, lubuskim, mazowieckim, małopol-

²¹ *Charakterystyka mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce*, <http://www.mswia.gov.pl/portal/pl/61/37/>, z dnia 15.05.2011.

²² *Mniejszości w rozgłośniach (tygodniowo)*, archiwum Polskiego Radia Białostok, s. 1.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ *Charakterystyka mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce*, <http://www.mswia.gov.pl/portal/pl/61/37/>, z dnia 14.05.2011.

skim, lubelskim i śląskim. NA terenie województwa podlaskiego narodowość ukraińską zadeklarowało 1466 osób, w większości mieszkańców powiatów bielskiego, hajnowskiego i siemiatyckiego. Ich udział procentowy w strukturze narodowej ludności nie przekracza jednak 2%²⁶.

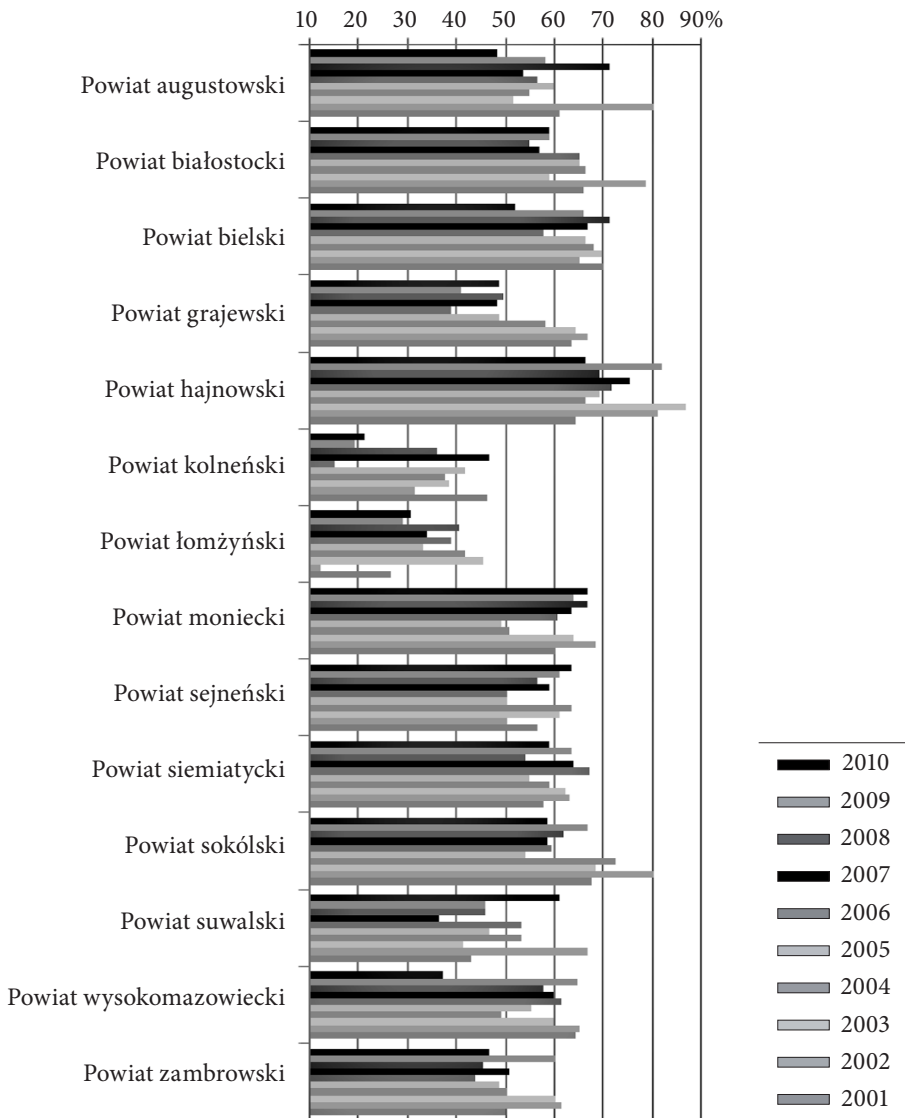
Jak już wspomniałem, metodologia badań audytorium radiowego, pozwala na prowadzenie analiz na obszarach nie mniejszych niż powiaty. W dalszej części artykułu omawiam wyniki pomiarów wybranych, podstawowych wskaźników słuchalności dla powiatów województwa podlaskiego w okresie od 2000 do 2010 roku, podaję również krótkie definicje tych wskaźników. Dane dotyczące tego okresu był pozyskiwane w taki sam sposób, w badaniu ciągłym Radio Track, które w 2000 roku zostało przyjęte jako jedyny istniejący standard pomiaru słuchalności dla całego rynku radiowego w Polsce. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji w swoich opracowaniach i analizach także opiera się na badaniach Instytutu Millward Brown SMG/KRC.

Znajomość spontaniczna stacji (zestawu stacji) R jest równa liczbie respondentów, którzy bez odsłuchania wykazu stacji radiowych zadeklarowali znajomość stacji (co najmniej jednej stacji z zestawu) R. To jeden z najważniejszych wskaźników pokazujących „siłę” radiowej marki. Nazywany inaczej świadomością marki, jest miernikiem jej znajomości. W przypadku badań audytorium radiowego wskaźnik ten pokazuje liczbę ankietowanych (procentową lub estymowaną na populację), którzy bez pomocy ankietera wskazują znane sobie stacje. Na początku badania telefonicznego pojawia się pytanie o to, jakie stacje radiowe nadające w jego okolicy respondent zna, jednak bez wskazywania ich nazw.

Wyraźnie widać (wykres 1), że marka „Polskie Radio Białystok” jest najczęściej wymieniana przez mieszkańców powiatu hajnowskiego, jako „stacja nadająca na tym terenie”. Odsetek mieszkańców powiatu hajnowskiego wskazujących tę właśnie rozgłośnień, jest najwyższy dla całego województwa podlaskiego. Średnia dla całego województwa z 10 lat wynosi 55,94%, podczas gdy w powiecie hajnowskim sięga 73,24%. Najwyższą wartość wskaźnik osiągnął w 2003 roku, kiedy 86,91% mieszkańców powiatu hajnowskiego spontanicznie rozpoznawało Radio Białystok. Ponadprzeciętną wartość wskaźnika obserwujemy również w powiecie bielskim, w którym wynosi średnio 65,31% dla ostatnich 10 lat. Również w powiatach siemiatyckim (60,45%) i sejneńskim (57,10%) wartość wskaźnika znajomości spontanicznej przekracza przeciętną – dla obydwu wynosi. Dla porównania w powiatach kolneńskim i łomżyńskim

²⁶ Ibidem.

Wykres 1. Znajomość spontaniczna Polskiego Radia Białostok w latach 2001-2010 w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Millward Brown SMG/KRC, 2011

(których według danych MSWiA nie zamieszkują przedstawiciele mniejszości narodowych) wskaźnik przyjmuje odpowiednio średnie wartości 33,43% oraz 33,23%.

Znajomość wspomagana stacji (zestawu stacji) R jest równa liczbie respondentów, którzy po odsłuchaniu wykazu stacji radiowych zadeklarowali znajomość stacji (co najmniej jednej stacji z zestawu) R. Znajomość wspomagana nazywa się często wskaźnikiem „świadomości uspiętej marki”. Daje on pojęcie o tym, które stacje słuchacz zna, tylko o nich nie pamięta. Dopiero odczytanie mu z listy ich nazw powoduje wskazanie. Krótko mówiąc: „znam ją, ale zapomniałem, że istnieje”.

Zarówno znajomość spontaniczna jak i wspomagana są brane pod uwagę w badaniach siły marki. W badaniu Top of Mind marek radiowych od 2000 roku rokrocznie I miejsce zajmuje Grupa RMF (RMF FM, RMF Classic, RMF Maxxx i Miasto Muzyki jako pierwsza radiowa marka obecna w Internecie).

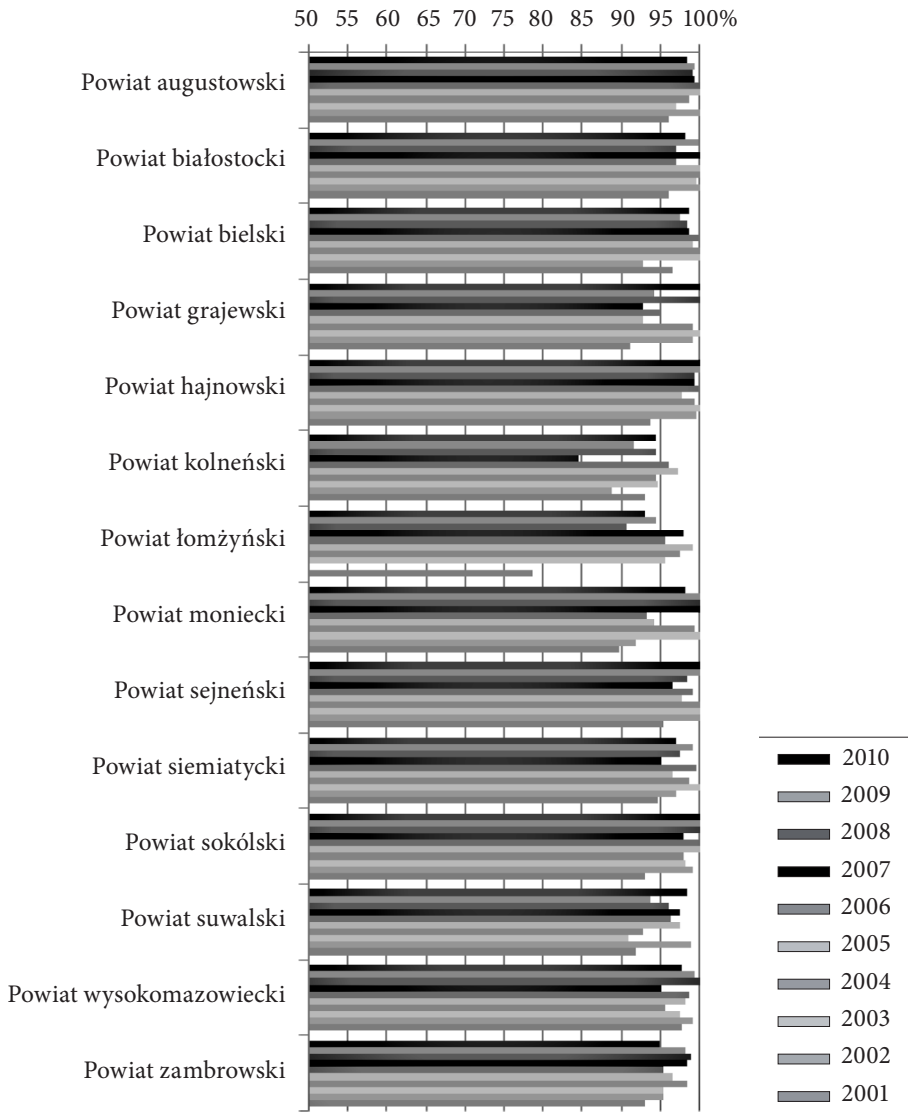
Podobnie jak w przypadku znajomości spontanicznej, również wskaźnik znajomości wspomaganej jest wyjątkowo wysoki w powiatach województwa zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe. Najwyższą wartość (98,85%) przyjmuje dla powiatu hajnowskiego, nieco niższy (98,70%) dla powiatu sejneńskiego. Należy też zwrócić uwagę na fakt, że dla powiatu sokólskiego (w którym mieszkają Tatarzy²⁷), przyjmuje bardzo wysoką wartość (98,59%). Po drugiej stronie dwa powiaty województwa podlaskiego wysunięte najdalej na południe: łomżyński (88,35%) i kolneński (92,89%). W przypadku tego wskaźnika różnice nie są już tak duże, jak dla znajomości spontanicznej. Wynika to bezpośrednio z różnicy w sposobie zadania pytań dotyczących obydwu wskaźników: w pierwszym przypadku badany ma sam podać nazwę stacji, którą zna, w drugim lista stacji nadająca na danym obszarze jest odczytywana przez ankietera.

Zasięg dzienny stacji (zestawu stacji) R jest równy liczbie respondentów, którzy przynajmniej raz słuchali stacji (co najmniej jednej stacji z zestawu) R w dniu poprzedzającym wywiad. Inaczej mówiąc zasięg dzienny to odsetek osób, które w ciągu dnia choćby przez chwilę miały kontakt z daną stacją. W badaniu Radiu Track pytanie o zasięg dzienny brzmi: „Przeczytam teraz Panu(i) nazwy rozgłośni lub programów radiowych, które Pan(i) przed chwilą wymienił(a). O każdej z nich proszę powiedzieć, czy słuchał(a) Pan(i) tej rozgłośni lub tego programu wczoraj, niezależnie od tego, czy było to w domu, w pracy, w samochodzie, czy w innym miejscu?”.

Mogłoby się wydawać, że Polskie Radio Białystok, z racji na siedzibę nadawania, będzie przyciągać najwięcej mieszkańców Białegostoku i okolic. Oka-

²⁷ Charakterystyka mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, <http://www.mswia.gov.pl/portal/pl/61/37/>, z dnia 14.05.2011.

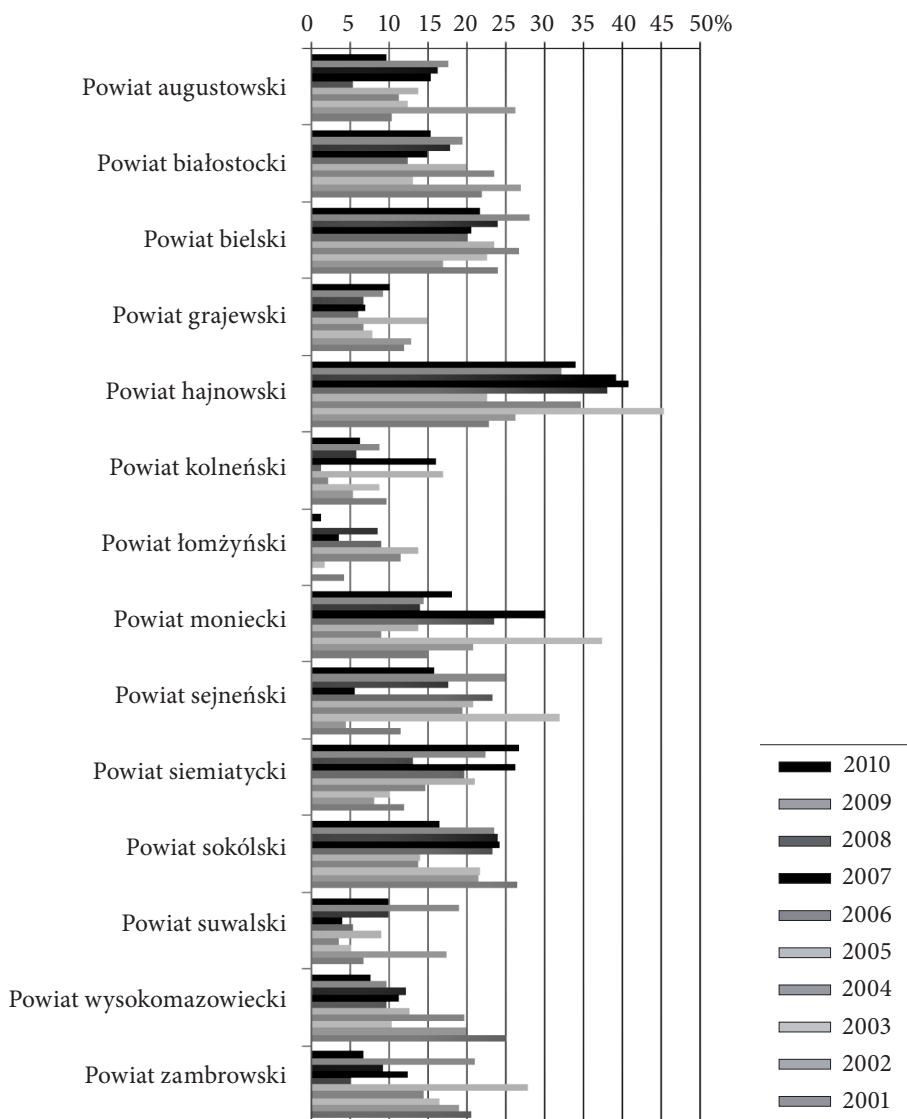
Wykres 2. Znajomość wspomagana Polskiego Radia Białostok w latach 2001-2010 w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Millward Brown SMG/KRC, 2011

zuje się jednak, że najsilniejszą pozycję, największy zasięg dzienny, ma w powiatach zamieszkiwanych przez mniejszość białoruską. W powiecie hajnowskim jest on średnio ponaddwukrotnie wyższy (33,50%) niż w całym woje-

Wykres 3. Zasięg dzienny Polskiego Radia Białostok w latach 2001-2010 w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Millward Brown SMG/KRC, 2011

wództwie (15,29%). Każdego dnia programu Polskiego Radia Białostok w ciągu ostatnich 10 lat słuchało 22,70% mieszkańców powiatu bielskiego, oraz 20,76% powiatu sokólskiego. Także dla powiatu sejneńskiego wskaźnik

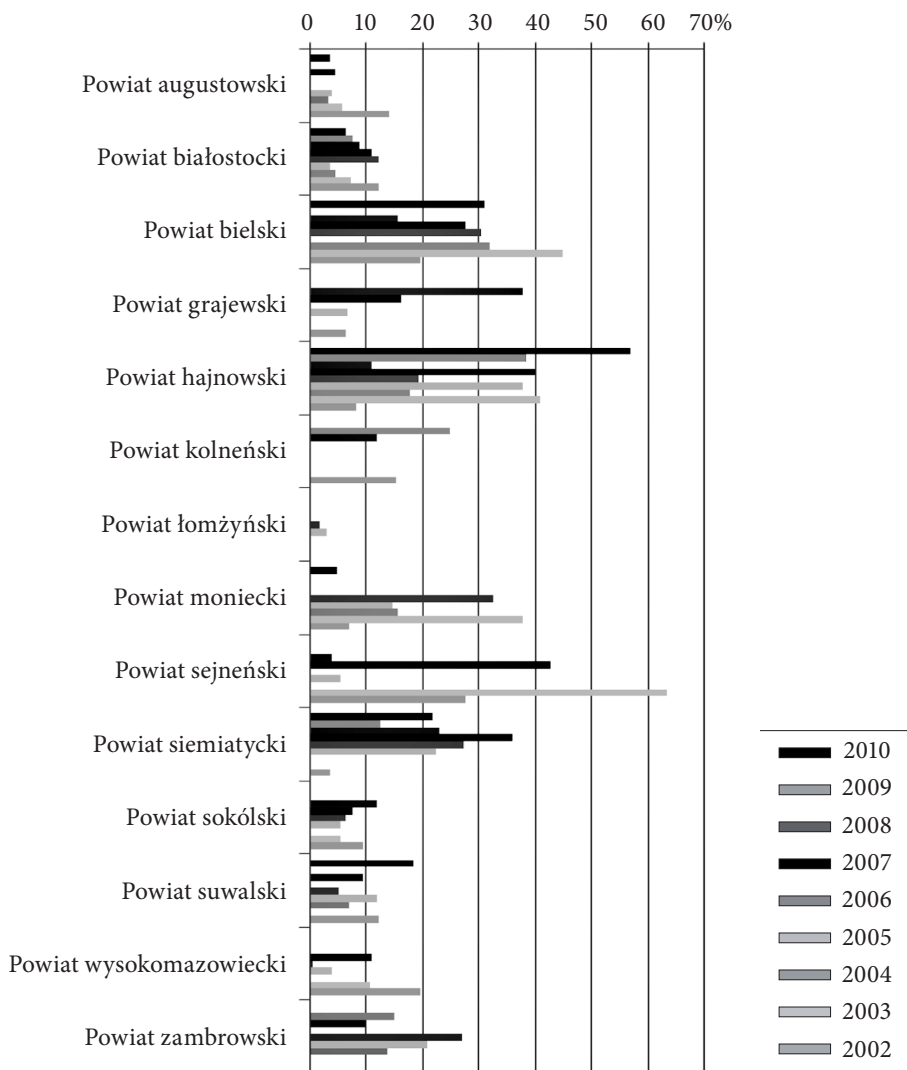
ten przekracza wartości średnie dla województwa i wynosi 17,33%. Najmniejszą liczbą słuchaczy PRB przyciąga w powiatach kolneńskim (8,02%), łomżyńskim (5,24%) i suwalskim (8,89%).

Udział w czasie słuchania stacji (zestawu stacji) R w odcinku czasu T jest równy odsetkowi całkowitego czasu słuchania stacji (wszystkich stacji z zestawu) R w odcinku czasu T, w stosunku do całkowitego czasu słuchania wszystkich stacji w odcinku czasu T. Jeśli respondent słuchał w jednym kwadransie więcej niż jednej stacji, to czas słuchania każdej z tych stacji jest równy ilorazowi 15 minut przez liczbę słuchanych stacji. Inaczej mówiąc jest to część z całkowitego czasu słuchania radia w jakimś okresie, jaką odbiorcy przeznaczili na słuchanie danej stacji (podawany tylko w procentach, nie można go estymować na populację). Udział w czasie słuchania to w zasadzie najważniejszy wskaźnik słuchalności, który pokazuje pozycję rynkową stacji, dlatego często nazywany jest udziałem w rynku.

Ze względu na swoje znaczenie udział w czasie słuchania jest szczególnie często analizowany, zarówno przez samych nadawców, jak i potencjalnych reklamodawców. W jego przypadku również widać tendencję wskazującą na większy niż przeciętnie udział w czasie słuchania Polskiego Radia Białystok na tych terenach, które tradycyjnie kojarzone są z mniejszościami narodowymi zamieszkującymi w regionie. Można go analizować, zarówno dla całego dnia, tygodnia, miesiąca, roku, jak i poszczególnych kwadransów doby (pasm programowych emitowanych przez daną stację).

Dla całego województwa podlaskiego średni udział w czasie słuchania Polskiego Radia Białystok w porze nadawania audycji dla mniejszości narodowych wynosi 7,96%. Oznacza to, że w całkowitym czasie słuchania wszystkich stacji radiowych o tej porze (między 18.30 a 19.00) od poniedziałku do piątku Radio Białystok w regionie „posiada” prawie 8 procent. Podobnie jednak, jak w przypadku omawianych już wskaźników, także i w tym przypadku można zauważyć różnice w zależności od części województwa. Dla powiatu hajnowskiego średni udział w czasie słuchania w latach 2002-2010 wynosił 26,97%. Rekordowy pod tym względem był rok 2010, w którym udział w rynku Radia Białystok na tym obszarze sięgnął 56,75%. Wyjątkowo niski był natomiast w 2002 roku i wynosił tylko 8,20%, co i tak jest wynikiem powyżej średniej wojewódzkiej. Również powiat bielski w statystykach dotyczących konsumpcji programu PRB między 18.30 a 19.00 wypada ponadprzeciętnie. Udział w czasie słuchania w tej części województwa i o tej porze wyniósł średnio 20,11% w latach 2002-2010. Najwyższa zanotowana wartość, 44,68%, przypadła na 2003 rok. Wartość średnia wskaźnika dla powiatu siemiatyckiego (14,66%)

Wykres 4. Udział w czasie słuchania Polskiego Radia Białostok w latach 2002-2010 w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego w godzinach 18.30 – 19.00

Źródło: Millward Brown SMG/KRC, 2011

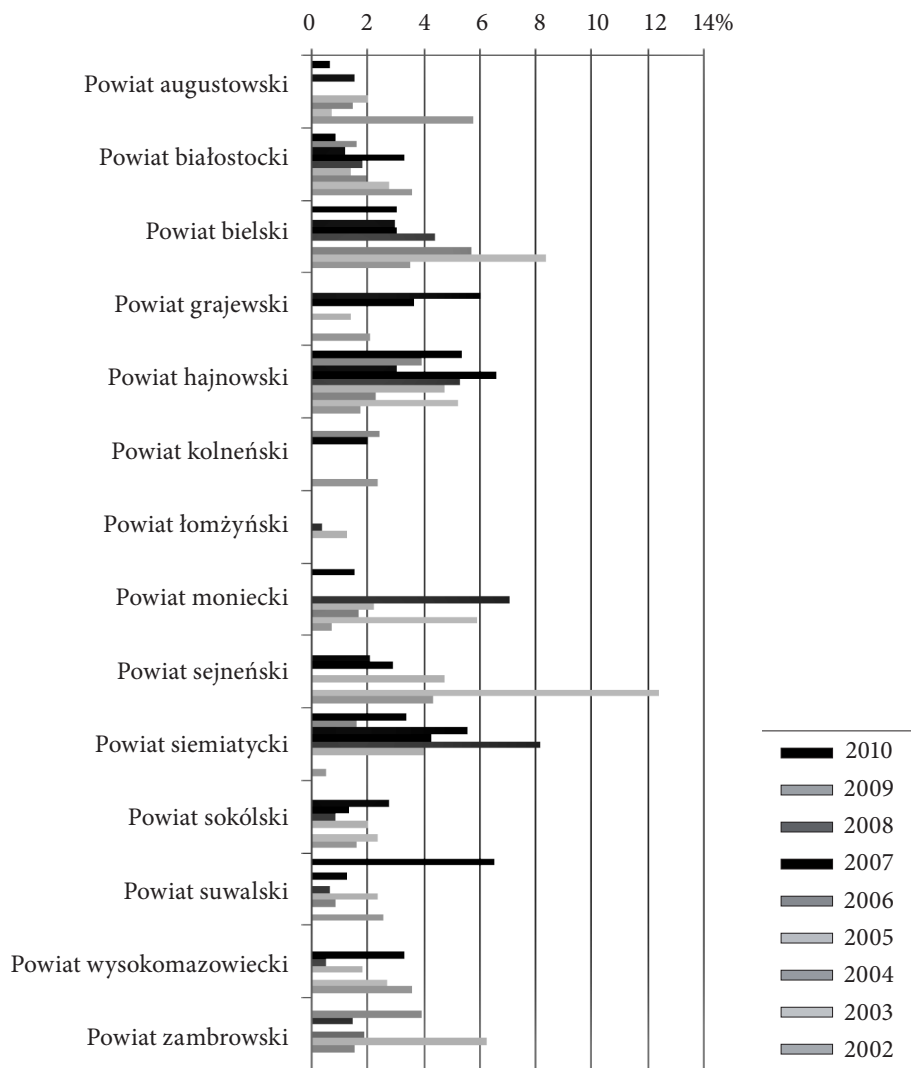
również odbiega od przeciętnej. Podobnie w przypadku powiatu sejneńskiego – tam średni udział w czasie słuchania w tym okresie, to 14,31%. Audycje dla mniejszości narodowych nadawane przez białostocką rozgłośnię regionalną

najmniej popularne są w powiatach: augustowskim (3,56%), łomżyńskim (0,51%), wysokomazowieckim (4,63%) oraz sokólskim (4,65%). Wydaje się, że brak audycji skierowanej do mniejszości tatarskiej, zamieszkującej Sokółkę i okolice tłumaczy tak niską wartość tego wskaźnika dla powiatu sokólskiego o tej porze dnia.

Zasięg w kwadransach stacji (zestawu stacji) R jest równy liczbie respondentów, którzy przynajmniej raz słuchali stacji (co najmniej jednej stacji z zestawu) R w dniu poprzedzającym wywiad w co najmniej jednym z wybranych kwadransów. Zasięg kwadransowy oznacza procent lub ilość osób z grupy docelowej, które słuchały danej stacji radiowej w konkretnym kwadransie (wystarczy 5 minut). Wskaźnik ten jest szczególnie drobiazgowo analizowany przy konstruowaniu radiowych ramówek i pasm. Możliwość łączenia kwadransów ze sobą daje możliwość śledzenia zmian zasięgu kwadransowego w danym paśmie (np. porannym), zarówno w częściach tygodnia (dni powszednie, weekend), jak i w poszczególnych dniach tygodnia. Wyniki estymowane na populację pozwalają wręcz fizycznie widzieć migrację słuchaczy pomiędzy stacjami. Istnieje również możliwość analizowania zmian zasięgu kwadransowego w trzymiesięcznych odcinkach czasowych (fale badawcze). Wartość zasięgu kwadransowego określa się na podstawie pytań dotyczących przebiegu słuchania radia w ciągu dnia we wszystkich możliwych miejscach (dom, praca, samochód itd.) i ze wszystkich możliwych źródeł (antena naziemna, satelitarna, Internet). Dane dotyczące słuchania radia w kwadransach nakładane są na ustalony wcześniej z respondentem rozkład dnia, co pozwala w późniejszych analizach, na określanie zwyczajów słuchania radia ogólnie, jak i w przypadku wybranych, konkretnych stacji. Na przykład, szczyt zasięgu kwadransowego stacji publicznych wypada w godzinach porannych, najpóźniej około 9.00, dla stacji komercyjnych jest to godzina 13.00.

Zasięg kwadransowy Polskiego Radia Białystok między 18.30 a 19.00 w dniach roboczych (w weekendy jest niższy) wynosi średnio 1,59%. Oznacza to, że w tym czasie programu emitowanego przez tą stację słuchało w okresie od 2002 do 2010 roku średnio nieco ponad 1,5% mieszkańców całego województwa w wieku od 15 do 75 roku życia. Podobnie jednak, jak w przypadku omawianych już wskaźników, także i ten waha się wokół średniej wojewódzkiej, w zależności od obszaru odbioru. I tak dla powiatów skrajnie zachodnich, to jest łomżyńskiego i kolneńskiego uśredniony wynosi odpowiednio 0,16% i 0,67%. W powiatach augustowskim, białostockim, grajewskim, monieckim, sokólskim, suwalskim, wysokomazowieckim i zambrowskim waha się w przedziale od 1% do 1,8%. Zupełnie inaczej wygląda sytuacja w powiatach biel-

Wykres 5: Zasięg kwadransowy Polskiego Radia Białostok w latach 2002-2010 w godz. 18.30 a 19.00 w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Millward Brown SMG/KRC, 2011

skim, hajnowskim, siemiatyckim i sejneńskim. Średni zasięg kwadransowy jest dla nich zdecydowanie wyższy niż średnia dla całego województwa.

Największy średni zasięg kwadransowy, tj. największą liczbę słuchaczy w porze nadawania programów dla mniejszości narodowych w omawianym okre-

sie Polskie Radio Białystok notowało w powiecie hajnowskim (4,21%), następnie bielskim (3,42%), siemiatyckim (3,03%) i sejneńskim (2,92%).

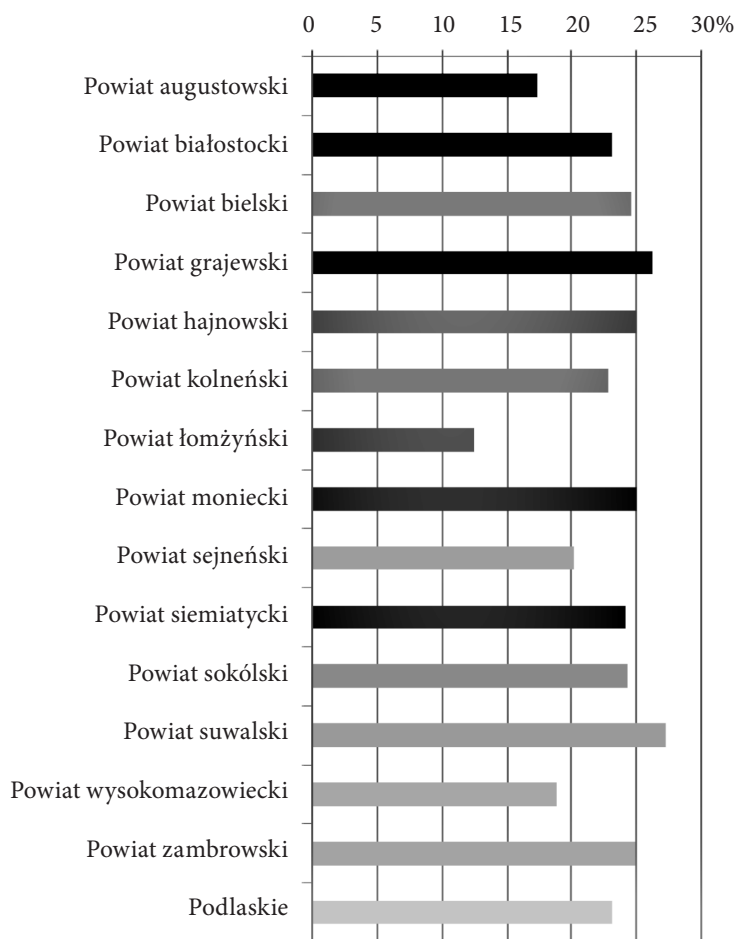
Tabela 3. Zasięg kwadransowy Polskiego Radia Białystok w godzinach 18.30 – 19.00 w latach 2002-2010 w wybranych powiatach województwa podlaskiego

Powiat	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	Średnia
bielski	2,98%	0,00%	2,94%	2,99%	4,35%	0,00%	5,68%	8,35%	3,47%	3,42%
hajnowski	5,35%	3,88%	2,97%	6,56%	5,27%	4,74%	2,26%	5,17%	1,72%	4,21%
sejneński	0,00%	0,00%	2,06%	2,84%	0,00%	4,74%	0,00%	12,34%	4,27%	2,92%
siemiatycki	3,32%	1,58%	5,56%	4,24%	8,10%	3,97%	0,00%	0,00%	0,48%	3,03%

Źródło: Millward Brown SMG/KRC, 2011

Średni czas słuchania stacji (zestawu stacji) R w odcinku czasu T jest równy średniemu czasowi słuchania stacji (wszystkich stacji z zestawu) R przypadającemu na respondenta, który w odcinku czasu T przynajmniej raz słuchał stacji (co najmniej jednej stacji z zestawu) R. Parametr ten informuje o tym, ile czasu statystyczny słuchacz poświęcił na słuchanie radia ogółem lub danej stacji w ciągu przeciętnego dnia. To bardzo ważny wskaźnik, bezpośrednio przekłada się na udział w czasie słuchania. Między nimi występuje zależność wprost proporcjonalna, czyli: jeśli rośnie średni czas słuchania przy jednoczesnym wzroście lub *status quo* zasięgu dziennego, to rośnie udział w czasie słuchania. Jeśli respondent słuchał w jednym kwadransie więcej niż jednej stacji, to czas słuchania każdej z tych stacji jest równy ilorazowi 15 minut przez liczbę słuchanych stacji. Średni czas słuchania pośrednio świadczy o atrakcyjności nadawanego programu – im dłuższy, tym chętniej słuchacze pozostają z daną stacją. Obrazuje także lojalność słuchaczy – te stacje, które mają ten wskaźnik wysoki – mają wierniejszych słuchaczy. Maksymalny, średni czas słuchania w kwadransie nie może być większy niż 15 minut, dla dłuższych audycji (np. godzinowe, może przybierać wartości od 5 minut do 60 minut), zmienia się wraz ze zmianami zasięgu kwadransowego. Średni czas słuchania układa się według wzoru: im mniej słuchaczy, tym wyższa wartość tego wskaźnika (najwierniejsi słuchacze pozostają ze swoją ulubioną stacją najdłużej). Wskaźnik ten najczęściej jest najniższy (najkrótszy średni czas słuchania) w godzinach porannych (kiedy słuchaczy jest najwięcej), rośnie wraz ze spadkiem liczby słuchaczy, swoje maksimum osiąga w godzinach wieczornych (po 20.00).

Wykres 6. Średni czas słuchania Polskiego Radia Białostok w godzinach 18.30 – 19.00 w latach 2002-2010 w wybranych powiatach województwa podlaskiego

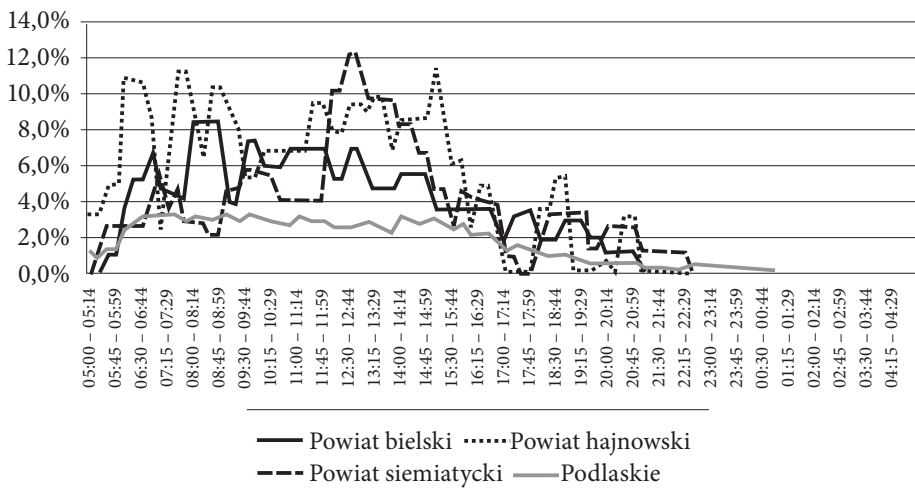
Źródło: Millward Brown SMG/KRC, 2011

Średni czas słuchania Polskiego Radia Białostok dla całego województwa w latach 2002 -2010 wynosi nieco ponad 23 minuty (23 minuty i 12 sekund). Największe wartości wskaźnik przyjmuje tym razem dla powiatów grajewskiego (26 minut i 12 sekund) oraz suwalskiego (27 minut i 18 sekund). Jednak również w powiatach zamieszkiwanych przez ludność należącą do mniejszości narodowych nie spada poniżej średniej dla województwa, nieco ją przekracza. I tak średni czas słuchania w powiecie hajnowskim wynosi 25 minut i 12

sekund, w powiecie bielskim 24 minuty i 36 sekund, w powiecie siemiatyckim 24 minuty i 12 sekund. Jedynym wyjątkiem jest tu powiat sejneński, w którym średni czas słuchania regionalnej rozgłośni wynosi 20 minut i 18 sekund (dane dotyczą dwóch kwadransów, czyli pory pomiędzy 18.30 a 19.00).

Z przedstawionych danych wynika, że w powiatach, które zamieszkuje przedstawiciele mniejszości narodowych w Podlaskiem, Polskie Radio Białystok w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku cieszyło się szczególną popularnością i miało ponadprzeciętnie wysoką pozycję rynkową, w porównaniu z pozostałymi powiatami województwa. Bardzo wysokie wskaźniki rozpoznawania marki „Radio Białystok” mogą wskazywać na szczególnie silną identyfikację mieszkańców tych rejonów z rozgłośnią. Być może wynika to z faktu, że tylko na antenie tej stacji spośród wszystkich nadających w regionie, można usłyszeć audycje skierowane do mniejszości narodowych w ich językach. Wyraźnie widać także, że w porze nadawania audycji w językach mniejszości narodowych liczba osób, które pozostają z rozgłośnią jest dużo wyższy wszędzie tam, gdzie mamy do czynienia z osobami, które deklarują przynależność do mniejszości narodowych.

Wykres 7. Zasięg kwadransowy Polskiego Radia Białystok w wybranych powiatach województwa podlaskiego w ciągu całej doby w 2010 roku

Źródło: Millward Brown SMG/KRC, 2011

Okazuje się, że słuchacze zamieszkujący powiaty bielski, hajnowski i siemiatycki stanowią podstawę audytorium Polskiego Radia Białystok. Średni zasięg kwadransowy w całej dobie dla całego województwa w 2010 roku nie prze-

kraczał 4% w kwadransie, podczas gdy dla tych trzech powiatów przez większość doby utrzymywał się na poziomie dużo wyższym, chwilami przekraczając 10% ogółu mieszkańców tych rejonów. Oczywiście nie oznacza to, że Polskiego Radia Białystok słuchają tylko i wyłącznie przedstawiciele mniejszości narodowych, jednak powyższe dane wskazują, że stanowią oni solidne, stałe i wierne audytorium, które „pracuje” na ogólny wynik stacji w całym województwie. Ostatnie decyzje programowe stacji mogą jeszcze bardziej pogłębić istniejące już różnice i jeszcze bardziej zwiększyć wyniki Polskiego Radia Białystok w powiatach zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe. Rozgłośnia zdecydowała się na odważny i dla wielu słuchaczy kontrowersyjny krok: od połowy 2010 roku w swoim całodobowym programie emituje nagrania z krajów sąsiedzkich: Białorusi, Litwy i Ukrainy. Dotychczas piosenki wschodniojęzyczne pojawiały się tylko w programach redagowanych z myślą o mniejszościach narodowych, czyli tylko w porze 18.30 – 19.00, aktualnie są emitowane przynajmniej raz w każdej godzinie programu. Dodatkowe nadzieje stacja pokłada również w nowym programie poświęconym szeroko rozumianej problematyce pogranicza²⁸. Audycja nadawana jest w każdy poniedziałek po 18.05 (nie przez przypadek przed blokiem programów dla mniejszości narodowych).

Pisząc o mediach i programach kierowanych do mniejszości narodowych w województwie podlaskim nie sposób pominąć białoruskojęzycznego Radia Racja. Już w lipcu 1999 roku stacja otrzymała koncesję na nadawanie na falach krótkich i na falach UKF 105,5 FM²⁹ w Białymstoku z uzasadnieniem że „wnioskodawca przedstawił projekt całodobowego programu o charakterze uniwersalnym, którego adresatem jest białoruska mniejszość narodowa w Polsce i mieszkańcy Białorusi” [Wappa, 2010: 1].

Pierwsze audycje na falach krótkich z nadajnika w Leszczynce koło Warszawy wyemitowano 1 października 1999 roku, a w listopadzie tego roku wyemitowano także programy z białostockiego studia na fali 105,5 FM. Roz-

²⁸ Audycja pojawiła się w ramówce stacji we wrześniu 2010 roku, podobnie, jak wszystkie audycje dla mniejszości narodowych jest blokiem informacyjno-publicystycznym, jednak redagowanym w języku polskim, więc skierowanym do „wszystkich słuchaczy w regionie”. Nowym pomysłem zarządu rozgłośni jest także centrum kształcenia dziennikarzy z krajów sąsiedzkich, tj. z Litwy, Białorusi i Ukrainy – pierwsze warsztaty rozpoczną się na przełomie czerwca i lipca. Prezesem zarządu Polskiego Radia Białystok jest aktualnie Władysław Prochowicz, wieloletni kierownik Redakcji Mniejszości Narodowych w rozgłośni.

²⁹ Od października 2007 roku stacja nadaje swój program na nowej częstotliwości, 98,1 FM, na początku 2009 roku stacja zrezygnowała także z nadawania na falach średnich. Rozgłośnia nadaje także swój program na częstotliwości 99,2 FM z Białej Podlaskiej.

głośnia w krótkim czasie stała się radiem dla Białorusinów mieszkających po obydwu stronach granicy. W jej zasięgu mieszka ponad milion sześćset tysięcy potencjalnych odbiorców. Niestety stacja nie jest objęta badaniami Instytutu Millward Brown SMG/KRC w Polsce. Jednak Radio Racja okresowo przeprowadza kontrolę słyszalności programu (polega to na sprawdzaniu na jakim terenie Republiki Białoruś audycje emitowane przez stację są dostępne dla słuchaczy) oraz zbiera opinie słuchaczy radia na temat proponowanego przez rozgłośnię programu. Ostatnie takie badanie przeprowadzono w 2006 roku. Wtedy także przeprowadzono badanie w grupach fokusowych, co umożliwiło zebranie informacji na temat jakości programu Radia Racja [ibidem: 4]. Z opinii białoruskich słuchaczy wynika, że podstawową wartością BRR jest dostarczanie informacji, których nigdzie indziej nie można usłyszeć.

Bibliografia

- Hausner Wojciech (2001), *Mniejszości narodowe w działaniu mediów publicznych a polski system prawny*, (w:) A. Sadowski, T. Skoczek (red.), *Mniejszości narodowe i etniczne a media elektroniczne. Białoruś, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Ukraina*, Białystok, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Jakubowicz Karol (2007), *Media publiczne – początek końca, czy nowy początek*, Warszawa, Wydawnictwa akademickie i profesjonalne.
- Jędrzejewski Stanisław (1997), *Radio Renesans. Od monopolu do konkurencji*, Warszawa, Akt.
- Kubaszewska Wiesława, Hermanowski Marcin (2008), *Radio – historia i współczesność*, Poznań, Ośrodek Badania Rynku i Sztuki Współczesnej.
- Kubicki Leszek (1976), *Rozgłośnia Polskiego Radia w Białymstoku 1952-1975. Próba monografii*, praca napisana na seminarium magisterskim pod kierunkiem doc. dr hab. Tadeusza Kupisa, Warszawa, Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, maszynopis.
- Menneer Peter (2000), *Researching Television and Radio*, (in:) R. Birn, K. Page (eds.), *The international handbook of market research techniques*, London, Kogan Page Publishers.
- Muszyński Jerzy (2002), *Programy radiowe realizowane dla mniejszości – między populizmem a profesjonalizmem*, (w:) A. Sadowski, T. Skoczek (red.), *Mniejszości narodowe i etniczne w mediach elektronicznych. Modele, wizerunek, oczekiwania*, Białystok, Libra.
- Wappa Eugeniusz (2010), *Historia Radia Racja*, archiwum Radia Racja, dokument wewnętrzny.

SUMMARY

**The listening figures of national minority programs broadcast
by the Polish Radio Białystok in the light of audience research
by the Millward Brown SMG/KRC Institute**

National minorities are guaranteed their access to the public media by the Polish law. According to the Act on Radio and Television, the media are required to devote a part of their program to the minorities. A significant number of the population of North-Eastern Poland are Belarusians, Lithuanians and Ukrainians. The Polish Radio Białystok emits at least a half-hour program in their national languages on daily basis. The article provides an analysis of the minority radio programs broadcast by the Polish Radio Białystok with the largest listenership in the Podlaski region, as reported by the SMG/KRC research institute.